

Mlekarske zadruge.

Težaven je položaj kmetovalcev, ker ogromni so stroški pri pridelovanju, le pičli pa dohodki za prodane pridelke. Da nam pridelovanje žita kaj revno povrača trud, je preznano, da bi o tem kaj več omenjati moral. Nekaj let bila je živinoreja, ki je bila še najboljša zaslomba kmetijskega gospodarstva, ker imela je lepa živina precejšno ceno. Pa tudi ta je začela padati in voli, ki so pred tremi leti veljali 400 gold., ne najdejo sedaj kupca, ki bi več od 300 gold. plačal za nje. Za koliko je cena pri kravah padla, je uže neverjetno, poprej 100 in več goldinarjev, sedaj komaj 60 gold. za enako kravo. Slaba letina za krmo pripomogla je še, da se kupci še norčujejo in res slepe cene obetajo posebno za mlado živino.

Leta staro živinče se komaj s 30 gold. plača. S teleti se kar norčujejo, ker po 9, celo po 6 for. se komaj skupi za 3—4 tedne stara teleta. Res vpliva na to ceno po nanjkanje krme, ker sleherni sili iz hleva živino. Tako se je navadno v mesecu juniju drugih let po 500—600 telet v Ljubljani poklalo, a letos nad 900! Ni mi namen o tem danes pisati, čeravno bi bilo kaj umestno, naše živinorejce opominjati na slabo stran takega ravnanja, posebno z ozirom na bodočnost.

Kmetovalci se le premalo ravaamo po izgledu kupcev, fabrikantov in dr., ki zapisujejo vse račune v knjige, iz katerih vedno, posebno pa koncem leta zamorejo določno poznati vspeh njih delovanja ali podvzetja. Ko vidi fabrikant, da z izdelovanjem takega blaga ne more shajati, prevdarja, s čim bi izboljšal svoje podvzetje in ko pozve za cene, poprime se izdelovanja drugega blaga. Prav tako moramo tudi mi kmetovalci ravnati. Ozmimo se torej, kateri pridelki iz naših kmetij so še sposobni, da nam povračajo trud in stroške. S žitom ne gre, ker cena je prepičla in gotovo tudi letos, ko se je tako malo strnjenega žita po naših pokrajinah našlo, ne bo višja cena nadomestila pičlega prihodka iz poljedelstva.

Izrejevanje živine se posebno velikemu posestniku, ki mora tako rekoč sleherni stopaj in izdihljaj delavcev plačati, pri današnji ceni tudi bolj revno splačuje. Istina je, da še najbolje shaja tisti gospodar, ki zamore spečavati mleko. Saj vidimo, koliko si pomagajo kmetovalci v okolici velikih mest, na pr. Ljubljane, Trsta i. dr. prav s prodajo mleka; kako veliko zaslombo imajo v tem, da sleherni mesec po 40, 50 in več goldinarjev prejmejo za mleko in to mali posestniki, ko kmetovalec dalječ notraj v deželi skoro nikdar ne vidi groša za mleko. Pa slišim uže ugovor, saj še bližnji pri Ljubljani ne morejo najti kupcev za mleko. Res je, zato pa moramo prav po zgledu fabrikantov in obrtnikov ozreti se drugam, kder se nam ponuja prilika prodati mleko po lepi ceni. Takih mest, konsumentov mleka pa najdemo prav mi kranjski kmetovalci v nam ne oddaljenih primorskih-trgovskih mestih v Trstu in v Pulju. Tam se pristno mleko prodaja liter po 14—16 kr., doma ga komaj za 7 kr. oddajamo. In prav to me je napotilo, da sem v glavnem odboru naše kmetijske družbe stavil predlog, da naj družba osnuje mlekarsko zadrugo v Ljubljani, ki bo izvaževala dobro mleko v imenovana mesta. Posamezen kmetovalec, tudi veliki posestnik ne more skoro shajati tudi pri taki ceni, ker za posameznega so stroški preveliki. Ako hočemo, da si utrdimo prodajo mleka, treba, da pošiljamo vedno enako dobro, zdravo in nepokvarjeno mleko, za to pa treba hladilnih strojev, ledenic, velike previdnosti pri odpošiljanju posebno v poletnem toplem času, rednega nadzorovanja tukaj in v mestu, kjer se bo prodajalo itd.

To vse zmorejo združeni kmetovalci, ki se združijo v skupno delovanje in razprodajo mleka in mlekarskih izdelkov. Glavni odbor kmetijske družbe je takoj pritrdil temu nasvetu in izročil moj predlog v posvetovanje in konečno rešitev posebnemu odseku. Dolžnost mi je toraj, da poučim kmetovalce toliko o potrebi, kolikor o koristi take mlekarske zadruge, ter da se prepričani pridružijo v kolo uže nekaterih velikih posestnikov, ki so uže sklenili vstopiti v to zadrugo.

Da je ta zadruga potrebna, razvidi se nekoliko uže iz uvodnih besed in posebno pa iz tega, da posamezen ne zmore podvzetja z vspehom. „V združbi je moč“ in ta stari narodni pregovor velja tudi morda v prvi vrsti za kmetovalce. Neradi se združujejo naši ljudje, a novejši časi prodira tudi med našim narodom prepričanje o potrebi združenja toliko v namen duševnega, kolikor materialnega. V bralnih društvih, v družbah, na pr. sv. Mohora zbirajo se tudi naši kmetovalci, kjer najdejo duševne hrane in omike. Pa tudi v gospodarskih ozirih se združijo in prav naša lepa bohinjska pokrajina mi služi v zdaten dokaz, koliko zda združenje posamesnih moči v eno celoto. Poprej so bohinjski gospodarji posamesno izdelovali svoje mlekarske pridelke. Neutrudljivi blagi ter skrbni njih g. dušni pastir pa je vedel združiti jih v mlekarske zadruge, v katerih skupno izdelujejo mlekarske pridelke gotovo s podvojenim dobičkom. Prav tako je tudi v drugih deželah; odkar so se živinorejci združili v skupno izdelovanje mlekarskih pridelkov, pomnožili so svoje dohodke in tako izboljšali svoje blagostanje. Poprej je moral posamezen imeti svojega sirarja, svoje ognjišče, svoje orodje itd., in med takimi malimi sirarji bil je le redek večak, ki je razumil resnično svojo stroko. Skupno združeni pa najamejo veččega mlekara, ki izdeluje take pridelke, kakoršni se lahko in po dobri ceni spečavajo.

Potrebo takega združenja kmetovalcev v namen razprodaje mleka dokazujem tudi s tem, da posamezen, tudi če vé, da se zamore prodajati mleko tako dobro v imenovanih mestih, ne more si pomagati, ker nima znanja v onih mestih — vsakemu zaupati je pa silno nevarno, saj to prav naši kranjski kmetski trgovci dobro vedo; tudi nima znanja potrebnega, kako se mleko za tako daljno pot ali vožnjo pripravlja, posebno o poletnem toplem času. Združenim gospodarjem pa bo vse to mogoče. Da potrebo še nadalje dokažem, navam le, da oni gospodar, ki zamore mleko liter po 8 krajc. spečati, sme se srečnega šteti, ker nobena stroka njegovega kmetijskega gospodarstva mu ne more s primeroma malimi stroški toliko čistega dohodka donášati, kakor mlekarsstvo. Istina je, da le one velike kmetije, ki zamorejo prodajati mleko, ali da imajo vredjene mlekarije, še shajajo, vse druge pa, ki se vbijajo s pridelovanjem žita, propadajo. Mleko in iz tega izdelani pridelki, posebno fino maslo in dober sir najde še vedno primernih kupcev, ko se žito komaj zamore res po prav slepi ceni prodajati.

Koliko je kmetijskih gospodarjev in velikih posestnikov po deželi, ki bi se srečne šteli, da bi zamogli prodajati mleko star bokal le po 10 kr.! Prav za to nasvetujem to zadrugo, da se vsaj nekaterim gospodarjem ponudi prilika pomagati si.

Ostaja mi še o koristi take zadruge govoriti. Tudi to dokazujejo uže marsikateri stavki tega spisa. Da bo vspeh gotov, smemo za trdno upati, ako bo zadruga previdno in vestno ravnala, ker, če tudi bi se mleko prodajalo v Trstu in Pulju (Pola) liter le po 12—14 soldov, očividno je dobiček in vspeh, ker pri litru preostajalo bi 4—6 soldov za stroške prevoznje

in razprodaje, tako da bi se liter zadrugi splačeval najmanje čisto po 8 soldov, torej star bokal po 12 kr., in to je neovrgljivo lepa cena ter gospodar, kojemu je mogoče spečati bokal mleka po 12 kr. sme biti jako zadovoljen.

S sledečim računom hočem še na dalje dokazovati korist take zadruge, sploh razprodaje mleka. Vzemimo srednjega kmetskega gospodarja, kakoršni se po naši domovini večinoma nahajajo, ki redi po 10 glav živine. Če ima njegovo gospodarstvo le namen, izrejevati ali spodrejati mlado živino, mora kaj dobro paziti, da iz takega hleva vsako leto skupi 200 gold. za prodano spodrejeno živino.

Ko bi pa ta gospodar, ki ima krme za 10 glav, namesto za spodrejevanje juncev — voličev porabil večinoma seno za molzne krave, redil bi jih vsaj 5, in ko bi jih res umno oskrboval, dobil bi od njih gotovo nad 500 gold., če bi se mu tudi liter mleka splačeval le po 7 kr., toraj bokal krog 10 kr. Računimo, da bi krava primerno oskrbovana, dala na leto le 1000 bokalov mleka, bi to uže znašalo 100 gold, zraven pa bi še za tele skupil 15—20 gold. Poleg petih krav imel bi lahko še par volov in troje telic ali junčkov za spodrejo.

Zato sem trdnega prepričanja o veliki koristi združenja živinorejcev v namen skupnega podelovanja mleka in razprodaje mlekarskih izdelkov tudi po vseh večjih vaséh, kjer se nahajajo posestniki, ki redijo veliko živine. Saj tudi po Bohinjskem skupno delujejo mlekarske zadruge ne le za časa planinske paše, ampak tudi po zimi, in kar se tako dobro sponaša našim Bohinjcem, zakaj bi se ne drugim. In tako je tudi drugod, na pr. na Tirolskem, po Švicarskem itd.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Rešitev konj ob požaru.

Znano je, kako težko je spraviti konja iz hleva, ako hlev gori ali pa kako sosedno poslopje. Skušnja pa uči, da gré konj tudi ob taki priliki prav rad iz hleva, ako ga osedlamo ali pa obrzdamo. Žalibog, je to priprosto sredstvo prav malo znano, če je pa znano, ob času nevarnosti malo kdo na-nj misli.

Kako konju brcanje odvaditi.

O tej zadevi piše neki skušen kmetovalec to-le: Jaz sem zabil v hlevu na strop dve kljuki, in sicer tako, da ste vrvi, ki ste od njih viseli, prišle za kakih 30 centimetrov za konja. Na te dve vrvi obesil sem počez vrečo, nabasano s steljo ali kaj drugim enacim, in sicer tako visoko, da je prišla vreča v visočino poskočnega člena. Če privežemo konja v hlevu na to mesto, precej čuti za seboj viseti vrečo, vdari nazaj, vreča odletí, a vsled svoje teže pade nazaj in konja po nogah vdari. Na to brcne konj vnovič in ponavlja vse kakih desetkrat, slednjič stisne se pa k jaslim in se boječe ozré nazaj na vrečo. Po treh ali štirih tacih poskusih odvadil se je vsak konj brcanja.

Sredstvo zoper črve (gliste) v cvetličnih loncih.

Vsak, ki se peča z izgojo cvetlic v loncih, vé, kako so nadležni in tudi negnjusni črvi ali kakor jih v nekaterih krajih imenujejo gliste. Prav dobro sredstvo te nadležneže pregnati je to-le: 125 gramov ženofove moke vsuje se v veliko škropilnico ter dobro

pomeša. Ko je zmes dobro uro stala, polijemo ž njo cvetlice v loncih, vsled česar črvi prav kmalu prilezejo na površje, kjer jih lahko uničimo.

Kako kumare sveže ohraniti.

Vzeti je najboljše in najbolj dovršene kumare, katere odrežimo tako, da imajo še pecelj. Odrezano kumaro dobro osušimo in jo potem namažimo z beljakom jajca, tako, da je vsa prevlečena z beljakovino. Beljakovina naredi za zrak neprodarno kožico. Ko se je enkrat tudi beljakovina posušila, obesimo te kumare s kako nitjo za pecelj v posebno suh prostor, kjer se potem dolgo sveže obdržé. Strokovnjaški list „Hamburger Garten- und Blumenzeitung“ trdi, da je mogoče, na ta način kumare ohraniti do božiča.

Kako travo zatreti na tlaku in potih.

Belež, to je, apno v vodi razstopljeno, kakor ga rabimo za belenje sten, zavrimo in dodenimo med kuhanjem toliko stolčenega žvepla, kolikor se ga raztopi. S to tekočino polijmo s travo zaraščeni tlak ali pot. Tudi voda, v kateri je raztopljenega veliko železnega vitriola, ima neki tudi dober vspeh ali pa rudninske kisline, ki so onesnažene in jih cenó dobimo. Varovati se pa moramo izkopavanja trave, kajti v te zrahljane špranje se še le travno seme zaseje.

Poziv vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo dovolilo je na podlagi odloka iz dne 25. junija t. l., št. 8361, v podporo šolskim vrtom na Kranjskem 300 gold., koje svoto razdelil bode podpisani odbor vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom, kateri v svoji prošnji dokažejo potrebo podpore, k čemur jih podpisani odbor s tem pozivlja. Dana podpora sme se porabiti edino le za izboljšanje oziroma ustanovitev šolskega vrta, ter bode podpisani odbor v svojem času zahteval dokumentovan izkaz o porabi prejete podpore. —

Prošnje za podporo vložiti je zadnji čas do

23. avgusta t. l.

podpisanemu odboru.

Prošnjam za podporo v namen izboljšanja uže obstoječega vrta je pridjati priprost načrt vrta, risan v merilu 1:100, iz katerega je razviden sedanji stan vrta iz različnih kultur. Popisati je tudi način, katerega se učitelj pri obdelovanju vrta drži.

Prošnjam za podporo v namen ustanovitve novega šolskega vrta je pa dodati dokaz, da je učitelj, ki bode vrt imel v oskrbi, zmožen praktično izvrševati šolsko vrtnarstvo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe
za Kranjsko.

V Ljubljani 3. avgusta 1886.

Gustav grof Thurn m. p.,
predsednik.

Gustav Pirc m. p.,
tajnik.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 11. avgusta 1886.

Obseg: Mlekarske zadruge. (Konec.) — Poziv vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom. — Šolska letna poročila. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Mnogovrstne novice. — Daljni razvoj Janskijeve dogodbe. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Mlekarske zadruge.

(Konec.)

Ni treba bati se, da bi mlekarski pridelki ne našli kupcev, če so le pravilno izdelani. Tako na pr. se kaj lahko prodá fino presno maslo (puter) v Trstu, Pulju in v daljne kraje. Ali ni žalostno za naše kranjske kmetovalce, da morajo trgovci ljubljanski iskati na Tominskem finega presnega masla (puter), in potem naj mi kedo ugovarja, da ni najti kupcev. O tem sem se sam prepriĉal in res jako nejevoljen obĉaloval maloskrbnost naših kmetovalcev, toliko bolje, ker fino, presno maslo prodaje se prav lahko — Bog daj, da bi ga le dovolj bilo, po 1 gld. 15 kr. do 1 gld. 25 kr. kilogr.! Pa tudi posebno za pustí sir je dovolj kupcev, če je le blago res dobro.

Za sedaj naj so le kratke vrstice namenjene živinorejcem po vaséh, ki so preoddaljeni od Ljubljane, toraj se ne bodo zamogli vdeleževati namenjene glavne mlekarske zadruge v Ljubljani; naj jih premišljujejo, morda se prepriĉajo o dobri strani tega nasveta ter sebi v korist priĉno s takimi zadrugami, o katerih bom skušal z dokazi računov še pisati, ako bo sl. uredništvu ljubo. (Prosimo. Vred.)

Kedor toraj dobro računa, kmalu se bo prepriĉal, da je mlekarstvo ena najvspešnejših strok kmetijskega gospodarstva.

Sedaj mi preostaja še govoriti o mogoĉosti izvaŹevanja mleka. UŹe cene kaŹejo, da je po onih mestih pomanjkanje mleka; resniĉno dobro mleko našlo bo kupcev, saj se v Pulju — kakor iz pisma veleĉenega gospoda ondi Źiveĉega pozvedam — prodaja liter mleka, kateremu je primešanega tudi ovĉjega mleka in tudi vode, po 14 do 16 kr.! Preverjen sem, da bodo posebno uradniški krogi še hvaleŹni, če jim bo mogoĉe po enaki ali celó zmerniši ceni kupovati resniĉno dobro kravje mleko. V Opatijo in v Reko bo tudi mogoĉe pošiljati mleko, posebno pa po jako visoki ceni fino surovo maslo.

V Trstu naselili so se celó iz Italije nekateri mlekarji in tudi iz Italije naravnost prihaja veliko mleka na trg.

Ugovoru, da je vendar-le neverjetno, da bi bilo mogoĉe tako daleĉ pošiljati mleko, kakoršnega sem

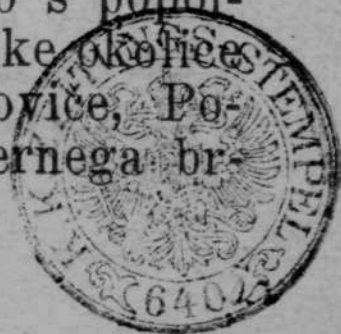
pogostoma moral ĉuti, protijavljam le to, da deluje v Gradcu mlekarska zadruga, ki pošilja mleko noter na Dunaj! Imamo toraj mi vendar-le veliko krajšo pot do Trsta, Reke in Pulja.

Graška mlekarska zadruga razposlala in razpeĉala je v minulem letu 1,571.488 litrov mleka!

Tisoĉe litrov mleka prihaja na Dunaj iz daljnih okrajev celó iz Ogerskega. Preskrbljene so Źeleznice celó z vozovi (vagoni), v katerih prevaŹajo zaklane vole, teleta i. dr. s Ćeskega in z Nemĉije v Pariz! S pripomoĉjo leda zamore se mleko tako ohladiti, da je sposobno za daljno voŹnjo. Celó v poletnem vroĉem ĉasu pride mleko lahko popolnoma zdravo v daljni kraj, če je le bilo takoj po molŹvi do dobrega z ledom ohlajeno. Za to sluŹijo posebni hladilni aparati, s katerimi se mleko na 7° ohladiti zamore. Mleko se namreĉ po zvitiĉ ceveh preteka, cevi pa so obdane z vodo, katera se še z ledom ohlajuje. Ako bo dokaj druŹnikov zbralo se, brez teŹave bodo priskrbeli, da bodo mleĉne vrĉe za ĉasa najhujše vroĉine obloŹili z ledom, tako, da ne bo nikdar mleko pokvarjeno, skisano dospelo na kraj doloĉeni. Vsa ta previdnost bo mogoĉa skupnim, zdruŹenim moĉém, posamesnik bi tega ne zmogel.

Gledé stroškov za transport morem le toliko omejnati, da je cenik ali tarif za mleko uŹe jako nizko odmerjen celó na juŹni Źeleznici, ki ima sicer precej visoke tarife. Ko bi pa se zadruga — kar upam — moĉno razširila, mogoĉe ji bo še posebej pogajati se z vodstvom juŹne Źeleznice in z ravnateljstvom ces. ŹrŹavne Źeleznice dajo polajšave onim, ki veliko blaga pošiljajo, posebno pa redno skoz vse leto. Zato tekmujejo ĉe tudi zeló oddaljeni veliki trgovci, na pr. lesni trgovci, katere skoro polovico manj stane prevoŹnja lesa, kakor malega posestnika, ki le par vagonov blaga odposlati zamore. Toraj tudi ta sluĉaj nam jasno spriĉuje pomen zdruŹenja posamesnih sil v eno celoto.

Za nas bi bil „mešani“ vlak, ki odhaja zveĉer ob 10. uri iz Ljubljane, kakor nalašč odreĉjen za prevoŹnjo mleka, ker do zveĉera bi lahko pripeljali zdruŹniki mleko v Ljubljano, kjer bi se nadalje oskrbelo do 10. ure za odpošiljatev. Ob Źeleznici stanujoĉi posestniki, na pr. oni ob Savi bi lahko mleko s popoldanskim poštnim vlakom, oni na pr. iz litijske okoliŹice (na pr. grajšĉine Grmaĉe, Ćrni potok, Ponoviĉe, Poganiĉ itd.) bi se celó lahko posluŹevali veĉernega br-

zovlaka. Omenjati moram, da vodstvo železnic vstreza željam občinstva ter dovoljuje, da se more mleko tudi z brzovlakom odpošiljati, ne da bi bila tarifa izjemno velika.

Morda se nam posreči, dobiti posebne olajšave od vodstva južne železnice, ki ima v Opatiji (Abaciji pri Reki) velikanske restavracije in hotele, katere bi naša zadruga zamogla zakladati z mlekom in finim putrom.

Celó z gorenjske strani bi zamoglo mleko še ob pravem času priti, da bi z „mešanim“ vlakom nadalje šlo. Se ve da bi morala biti na pr. v Kranju posebna podružnica ljubljanske zadruge, ki bi mleko pravilno ohladila in za odpošiljatev do dobrega pripravila.

Tako bi se zamogle napraviti podružnice tudi po Notranjskem, na pr. na Vrhniki, ako bi tem ne bilo umetniše pošiljati mleko za končno obravnavo s popoldanskim vlakom v Ljubljano, in ena v Postojni.

Konečno bi še rad pomirljive besede spregovoril nasproti mestjanom, ki bi morda mislili, da bo potem za Ljubljance trda, ker bo mleko v ceni poskočilo. Tega ni se bati! Sedaj velja bokal mleka na trgu 10 kr., časih tudi 8 kr.; boljše mleko na dom pošiljano pa plačuje se po 12 kr. bokal. Res je, da se bo dokaj mleka izvozilo, toda ne pozabimo, da je še $\frac{3}{4}$ gospodarjev v okolici ljubljanski, ki bi iz srca radi pošiljali mleko v mesto, da bi le dobili naročnikov.

Mlekarska zadruga pa bi še celó pomagala mestjanom do dobrega mleka, ker, ko bi mali mlekarji hoteli brezvestno izkoristiti položaj ter prinašali mestjanom slabo vodeno mleko, lahko bi mestjani obrnili se do zadruge, katera jim bo prav rada izvrstno zdravo, pošteno mleko po 12 kr. bokal donašala na dom. V interesu toraj malih mlekarjev, ali recimo, naših mlekaric bo, da bodo nosile svojim naročnikom le prav dobro mleko.

Zadruga bo toraj koristila večjim posestnikom pa tudi malim kmetskimi gospodarjem, ki bodo domači trg oskrbovali z mlekom. Zadruga večjih posestnikov bo iskala kupcev za mleko v daljavi, s tem torej tudi manjšim posestnikom koristila, ker jim bo pripustila domači trg, ako bodo ti le modro in pošteno postopali.

Da bo zadruzi moralo biti novo geslo: „poštenje in skrbnost“, je razumljivo, ker le poštena zadruga bo našla dobrih in stalnih kupcev.

Mestjanom pa bi zadruga še v tem lahko veliko uslugo storila, da bi prodajala posebno mleko za „dojenčke“. Koliko nedolžnih dojenčkov prav po mestih ne pomre, ker jih matere pitajo z mlekom, neznanega izvira. Ni dovolj, da je mleko naravno dobro, ampak dojenčki potrebujejo mleka, katero je od krav, katere so 1. zdrave, 2. ne s starim mlekom, 3. ne v previsoki brejosti, 4. krmene s suho zdravo klajo.

Ne smemo zamolčati, da od starih krav je vsaj tretjina bolnih na pljučnih tuberkulih! Staro mleko je težko prebavljivo, prav tako provzročuje mleko od visoko brejih krav pogosto bluvanje dojenčkov, ki dobijo tudi pogostoma drisko po mleku, ker so krave dobivale slabo pičo, morda kak plevel, ali zeleno slabo travo ali deteljo. O tem sem do dobrega prepričan iz lastnih skušenj, ker po želji zdravnikov odredil sem na šolski kmetiji, katero sem oskrboval, da so za dojenčke odmenjene krave dobivale vedno suho zdravo klajo in prav hvaležni so bili stariši, kakor tudi zdravniki, ki so se zatekli do zavoda po tako mleko, ko so jim dojenčki hudo oboleli na bluvanji in driski in veliko jih je potem ozdravilo in se krepko opomogle.

Tako skrbijo tudi nekatera mesta iz zdravstvenih ožirov za dojenčke s tem, da pospešujejo posebne mlekarije, katere oskrbujejo krave po priporočenih nasvetih in katere se podvržejo dolžnosti, da nadzoruje živino-

zdravnik hlev od časa do časa, da se prepriča o zdravju krav in o načinu krmenja.

To nalogo bo gotovo nameravana zadruga drage volje sprejela v svoj delokrog ter s tem jako dobro služila zdravstvenim nameram mestjanov (otročičev).

Taka zadruga bila bi lahko tudi temelj podvzetja, da se sploh kranjskim mlekarskim izdelkom (fini puter, maslo, sir itd.) pridobi v svetovni trgovini kupcev. Prepričan sem, da bodo nastale manjše mlekarske zadruge po deželi, katere bodo po izgledu Bohincev, Tirolcev, Švicarjev i. dr. skupno podelovale mleko in tem naj pripravlja glavna zadruga pot za izvožnjo njih pridelkov. Bodimo edini in vstrajni ter sami skrbimo za-se, nikar se ne zanašajmo na pomoč drugih!

Preostaje mi še seznaniti kmetovalce vsaj z bistvenimi in glavnimi paragrafi pravil in opravičnega reda za mlekarsko zadrugo, da se do dobrega seznanijo z notranjo vredbo zadruge ter da bodo zamogli presoditi vsebino in vrednost zadruge, ko bodo prejeli od kmetijske družbe vabilo k pristopu v zadrugo, katera naj bi se še v tej jeseni ustanovila in pričela, če ne prej, saj z novim letom svoje delovanje.

Popolna pravila so uže pripravljena, katera bo odbor kmetijske družbe pregledal in potem zadrugnikom nasvetoval. Iz teh pravil hočem se ve da skrajšano le nekatere važnije odstavke podati, da se iz teh važnih in glavnih točk spoznati in presoditi morejo vsa pravila.

Tako bi §. 1. izražal namen društva, ki je: s skupno prodajo mleka in mlekarskih pridelkov zagotoviti živinorejcem zanesljivo prodajo, kupcem pa zanesljivo zdravo in nepokvarjeno blago;

§. 2. določuje sedež zadruge;

§. 3. razpravlja pogoje sprejema v zadrugo, ki so: slehern samostalen kmetovalec more stopiti v zadrugo, ki se zaveže, v zadrugo vedno pošiljati mleko od vsaj 5 krav;

§. 4. določuje o zložitvi ustanovnega kapitala, ki se spravi skupaj iz vplačil družnikov, ki vplačajo deleže, in sicer na pr. od vsake krave po 30 gold., torej, kdor jih ima 5, 150 gold.

Ker ima zadruga potrebo ustanovnega denarja, s katerim uredi glavno ali središčno mlekarno z vsemi potrebnimi aparati in pohištvo, razumno je, da morajo družniki zložiti po deležih ustanovno svoto, katera nekako tudi jih veže, da vstrajajo v zadruzi, sicer bi naj manjša nepovoljnost jih odločila, da bi popustili zadrugo. Ti deleži se ali takoj vplačajo ali pa v obrokih, in prodati se smejo deleži le drugim kmetovalcem, ki so uže družniki ali imajo sposobnost do sprejema.

V 5. §. navedene so dolžnosti družnikov: na pr. 1. družnik mora toliko deležev, kolikor ima krav oglašanih, prevzeti in vplačati, 2. mleko od oglašanih krav le zadruzi pošiljati, 3. izpolnovati vse določbe društvenih pravil, 4. sprejemati po izvolitvi mu naloženih opravil itd.

Občni zbor ima pravico:

1. voliti ravnateljstvo,
2. določevati nakupovanje uprave ali izpeljavo stavb, kar nad 500 gold. stane,
3. pregledati in odobriti račune,
4. določevati način razdelitve skupila za mleko,
5. sprejemanje in izključenje družnikov itd.

Ravnateljstvo sestavljeno je iz načelnika in 4 odbornikov, ki se volijo za dobo enega leta, smejo biti zopet izvoljeni, pa tudi morejo vbrani se izvolitvi za naslednji dve leti. Ravnateljstvo vodi vso kupčijo z mlekom in se udje menjavajo v nadzorstvu uprave. Ravnateljstvo sprejema v službo potrebne delavne moči,

določuje ceno mleku in izdelkom in oskrbuje vsa kupčijska opravila.

§ 10. določuje o pošiljanju mleka.

Družniki so zavezani vse mleko od oglašanih krav redno in pošteno pošiljati zadrugi in ne sme noben družnik poleg še prodajati mleko od drugih krav v mestu. Ta določba ima namen zabraniti, da se ne snujejo iz lastnih družnikov tekmovalčja podvzetja. Red mora biti povsod.

§ 12. določuje način računanja.

Koncem leta sklenejo se računi z družniki. Glavni računi z vsemi prilogami imajo se vsakateremu družniku poslati na dom z vabilom k občnemu zboru, ki razpravlja o računu in ga odobri, ter odobreni račun ima še potem 14 dni biti na razpolago družnikom, ki smejo ugovarjati in te ugovore pismeno izražati ravnateljstvu, katero mora izreden občni zbor zopet sklicati, ako je le pet družnikov vložilo ugovor proti temu letnemu računu. (Razvidi se toraj, da imajo družniki največjo pravico do računov, toraj se ni bati prekanjenja.)

Družniki dobijo potem izplačane svoje deleže; sicer pa more družnik takoj po preteku prvih 8 dni, ko je pričel pošiljati mleko, dobivati predplačila na račun primerno množini vposlanega mleka.

Važen je način določitve vrednosti mleka, katero se ceni po vsebini tolšče. V ta namen sklepa slehern mesec ravnateljstvo račune na podlagi kupčijskega vspeha, koliko pripada na en liter mleka. Zato se štirikrat v mesecu mleko krav od slehernega družnika preiskuje na vsebino tolšče in sicer se preiskuje specifična teža mleka z gostomerom, smetana z Chevalierovim kremometrom. Kot pravilo velja, da ima mleko pri 15° C. topline imeti specifične teže od 1.029 do 1.033. Posneto smatra se ono mleko, katero še 3% tolšče nima.

Preobširen bi postal, ko bi hotel navesti cel način preračunavanja vrednosti mleka, le toliko naj še poudarjam, da ne vsako mleko se enako plačuje, ampak kedor pošilja jako dobro tolsto mleko, bo za liter več prejel od onega, ki pošilja v zadrugo sicer pošteno, pa bolj pusto mleko, kakoršno je na pr. od mladovnih molznih krav ali od holandskih krav, ki sicer veliko pa malo tolstega mleka dajo. Ta način se mi dozdeva pravičen, ker sicer bi oni, ki bi imel holandske krave, kaj dobro opravil, zadruga pa trpela, ker le tolsto mleko bo obračtano od kupcev, pa tudi iz takega bo kaj masla.

Slehern mesec mora ravnateljstvo te obračune vrednosti v mesecu doposlanega mleka naznaniti družniku.

§ 13. razpravlja o rezervnem zakladu,

§ 15. o prepirih, ki se izključljivo po cenivcev razsodbi poravnavajo in voli družnik svojega, zadruga svojega in glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske svojega načelnika tej razsodni skupini.

§ 16. določuje pogoje, pod katerimi je mogoče izstopiti iz zadruga. Vsakater more koncem leta izstopiti iz zadruga, vendar mora to naznaniti 2 meseca pred sklepom leta.

§ 17. določuje pogoje za razpust zadruga.

Poseben opravični red, katerega občni zbor odobriti ima, določuje opravičnik, ki se slehernemu družniku pri vstopu izroči in po katerem se ima družnik strogo ravnati pri 1. krmenji krav, 2. pri molži, 3. pri hlačenju in shranitvi ter prevoznji mleka.

Ta opravičnik podučuje, kaka krma se ne sme pokladati, kako se mora paziti na snažnost ne le posode, ampak tudi pri molži, katero mleko se ne sme pošiljati, in sicer mleko od krav, ki so bolne na višenu ali sploh bolne,

od krav, ki so v visoki dobri brejosti ali pa prve dni po teletenji,

od krav, ki so se vse vtrujene iz daljnih trgov še le prignale.

Te naredbe so potrebne, ako hoče zadruga obvarovati se škode in zgube ne le denarne, ampak tudi moralne, ker s pokvarjenim mlekom bi kmalu zgubila dobro ime in s tem kupce.

Nadejam se, da iz te razprave bodo zamogli kmetovalci do dobrega spoznati namen mlekarske zadruga, katero nasvetujem in želim le, da bi moj nasvet našel odmev vsaj za začetek pri večjih kmetovalcih, ki naj bi se v velikem številu zbrali, ko bodo od sl. kmetijske družbe vabljeni k posvetovalnemu shodu, v katerem se bo zamoglo marsikaj še določiti ali prenarediti, kakor bodo gospodje za dobro spoznali. Jaz sem le za temelj podal svoje nasvete in radosten bom, ako bodo naši gospodarji združili se v mlekarsko zadrugo, ki bo sigurno v korist kmetovalcem.

Kar mi bo le moč, podpiral bom rad zadrugo, ki ima po mojem prepričanju prelepo in važno nalogo za našo domovino, ki gotovo potrebuje vsestranskega napredka, posebno pa v kmetijstvu, stebru naše domovine. Ne strašimo se ne nekoliko težkoč, z dobro voljo bo vse doseglo se, ako le bodo res skrbni možje vzeli stvar v roke. — Naši kmetovalci potrebujejo zadrug, katere bodo pripomogle, da bodo zamogli naši gospodarji po poštenih cenah spečavati svoje pridelke. Le zadruga bodo zamogle našim pridelkom pridobiti kupcev tudi v veliki svetovni kupčiji. Časi so drugi in po teh morajo se ravnati kmetovalci, ako nočejo zaostati in propasti.

Fr. Povše.

Poziv vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo dovolilo je na podlagi odloka iz dne 25. junija t. l., št. 8361, v podporo šolskim vrtom na Kranjskem 300 gold., koje svoto razdelil bode podpisani odbor vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom, kateri v svoji prošnji dokažejo potrebo podpore, k čemur jih podpisani odbor s tem pozivlja. Dana podpora sme se porabiti edino le za izboljšanje oziroma ustanovitve šolskega vrta, ter bode podpisani odbor v svojem času zahteval dokumentovan izkaz o porabi prejete podpore. —

Prošnje za podporo vložiti je zadnji čas do

23. avgusta t. l.

podpisanemu odboru.

Prošnjam za podporo v namen izboljšanja uže obstoječega vrta je pridjati priprost načrt vrta, risan v merilu 1:100, iz katerega je razviden sedanji stan vrta iz različnih kultur. Popisati je tudi način, katerega se učitelj pri obdelovanju vrta drži.

Prošnjam za podporo v namen ustanovitve novega šolskega vrta je pa dodati dokaz, da je učitelj, ki bode vrt imel v oskrbi, zmožen praktično izvrševati šolsko vrtnarstvo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe
za Kranjsko.

V Ljubljani 3. avgusta 1886.

Gustav grof Thurn m. p.,
predsednik

Gustav Pirc m. p.,
tajnik.